

УДК 342.5(477)

А.В. МАТАТ, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ВЕРХОВЕНСТВО КОНСТИТУЦІЇ ТА ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ПРІОРИТЕТ ДІЯЛЬНОСТІ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Ключові слова: орган конституційної юрисдикції, верховенство права, верховенство конституції, права людини, конституційне звернення, конституційне подання, інститут конституційної скарги

В контексті реформування більшості сфер публічної влади найголовніше не забувати про орган конституційної юрисдикції, підходячи до цього питання виважено та з принциповою відповідальністю. Зважаючи на інтерес суспільства до впровадження нових підходів в організації публічної влади, усвідомлення необхідності напрацювання змін до Конституції України, в тому числі обговорення судової реформи, важливим залишається з'ясування ключових аспектів реформування органу конституційної юрисдикції – Конституційного Суду України (далі – Суд).

При цьому, актуального значення набуває вивчення проблематики реалізації пріоритетних напрямів діяльності Суду, таких як: гарантування верховенства Конституції України та захист прав людини. Власне, зміни без урахування цих ідей не призведуть до позитивних зрушень, а спроба щось змінити – черговий раз продемонструє «реформи заради реформ».

В науковій літературі з проблем конституційного права можна зустріти чимало публікацій, в яких так чи інакше відображається проблема діяльності Суду, зокрема, варто відзначити доробки Ю. Барабаша, О. Бориславської, М. Оніщука, В. Погорілка, М. Савчина, А. Селіванова, Ю. Тодики, С. Шевчука та ба-

гатьох інших дослідників. Здебільшого предметом дискусії в науці є питання захисту прав людини органом конституційної юрисдикції, проте формат визначення верховенства Конституції України як пріоритету діяльності Суду, на жаль, повною мірою в наукових джерелах не розглянуто, що впливає на безпосередню актуальність у з'ясуванні цієї проблематики.

Таким чином, доцільним є розгляд сучасного стану діяльності Суду в механізмі гарантування верховенства Конституції України та захисту прав людини, та обґрунтування деяких пропозицій, які допоможуть вирішити певні конституційно-правові проблеми, що і є метою статті. Її новизна полягає в уніфікованому підході щодо тлумачення принципу верховенства права та верховенства Конституції України та практичного розуміння в контексті проблематики дослідження.

Загалом в історії державотворення є два переломних моменти – усвідомлення ідеї Конституції як способу визначити межі втручання держави у справи суспільства й людини та визнання необхідності створення судового конституційного контролю з метою гарантування верховенства Конституції. Отже, історично конституційна юрисдикція *або як це часто можна зустріти в літературі – юстиція* (виділено авт. – А.М.), виникла майже одразу після прийняття перших конституцій. Спочатку – для перевірки конституційності законів, прийнятих парламентом, у подальшому предметом розгляду органами конституційного контролю були питання щодо відповідальності глави держави (імпічмент). Згодом предмет конституційної юрисдикції поступово розширювався [1, с.30].

Про важливе значення органу конституційної юстиції в умовах демократичного розвитку свого часу писав Г. Кельзен у праці «Про сутність і цінність демократії». Відповідність конституції і відповідність законам мають, за Кельзеном, визначати виконання (законів), а повноваження (сфера компетенцій) і контроль – конституційну державу. Тому для мислителя адміністративна і консти-

туційна юстиція мають велике значення для реалізації волі народу. Отже, Ганс Кельзен вважається дороговказом в юстиції публічного права, а особливо в конституційній юстиції з її нормативним контролем, який уможливорює ярусна конструкція правопорядку. Цей нормативний контроль вчений взірцево втілює у Федеральній конституції Австрії, яка має світове визнання [2, с.20]. На основі даного підходу в теорії конституційної юрисдикції починає формуватись європейська (або австрійська, Кельзинська) модель органів конституційної юстиції.

О. Бориславська зазначає, що європейська модель конституціоналізму характеризується наявністю спеціалізованого органу конституційної юрисдикції (переважно – конституційного суду), якому відведено особливу роль у забезпеченні функціонування системи конституційного (обмеженого) правління. Це один з елементів, який суттєво впливає на всі інші складові інституційної системи обмеженого правління. Він покликаний гарантувати верховенство і стабільність писаної конституції, обмежувати законодавчі повноваження парламенту шляхом визнання його актів неконституційними, «осучаснювати» розуміння конституційних норм шляхом їх офіційного тлумачення, а також вирішувати конституційні конфлікти. Така діяльність гарантує стабільність усієї конституційної системи [3, с.66].

Так, Суд виступає єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні, посиляючись на положення статті 147 Основного Закону держави та статті 1 Закону України «Про Конституційний Суд України» (далі – Закон) [4]. Виключні повноваження – вирішення питань щодо відповідності законів та інших правових актів Конституції України і надання офіційного тлумачення Конституції та законів України, характеризують його, як орган конституційної юрисдикції за європейською моделлю, а тому вирішення питань про реформування Суду, що, вочевидь, має базуватися на досвіді європейських держав.

Особливе місце Суду в судовій владі означає виділення конституційного судочинства поряд із загальним судочинством (частина третя статті 124 Конституції України) та його незалежний конституційно-правовий статус і притаманну окрему форму здійснення судової діяльності. Суд не очолює будь-яку систему органів правосуддя, він не здійснює функції нагляду за діяльністю судів загальної юрисдикції, не має повноважень апеляційної чи касаційної інстанцій для загальних чи спеціалізованих судів, а тому не входить до їх системи і визначається окремим судом (*sui generis*) з особливими повноваженнями [5, с.1029].

Саме особливі повноваження виступають ключовим критерієм, який впливає на з'ясування сутності Суду як єдиного органу конституційної юрисдикції.

На думку В. Погорілко, «Суд названо судом, але практично йому не надано повноважень з розгляду спорів. Проте за природою своїх актів – рішень, які не потребують санкціонування, Суд є судом, органом правосуддя. Він здійснює судову функцію, яка, щоправда, співпадає значною мірою з контрольною та законодавчою функціями» [6, с.263].

Основа конституційного судоустрою, аналізуючи положення статті 2 Закону, серед іншого визначається через завдання, яке уповноважує Суд гарантувати верховенство Конституції України як Основного Закону держави на всій території України [4].

Принцип верховенства конституції має широке, доктринальне значення, зауважує М. Оніщук та вказує на те, що його можна розглядати як цілісний конституційний принцип організації й функціонування правової держави, в основу якого покладено загальну ідею підпорядкування держави конституції, праву загалом [7].

Утім, на рівні доктрини невизначеним залишається питання, що ж власне розуміється під верховенством Конституції України, якщо Основний Закон держави регламентує дію принципу верховенства права? Тому для цьо-

го, на наш погляд, доцільно співвіднести зазначені категорії, виходячи з наступного.

Основний Закон держави, з точки зору його загальної характеристики, фундаментально визнає пріоритет прав людини. Конституційно закріпивши принцип верховенства права (частина перша статті 8), на наш погляд, Україна визнала людиноцентричний підхід.

Позиція Суду з даного питання частково викладена в Рішенні від 02.11.2004 року № 15-рп/2004, а саме: «Верховенство права – це панування права в суспільстві, яке вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України» [8].

Умовно, на нашу думку, підходи до розуміння принципу верховенства права можна охарактеризувати так: з одного боку – принцип верховенства права розуміють, враховуючи доктринальний вимір, а також досвід зарубіжних країн (в яких, до речі, вже давно не є нагальним питання щодо визначення чи/та забезпечення верховенства права), а з іншого – його розглядають, виходячи із положень статті 8 Конституції України, – буквально. Якщо для юридичної науки принцип верховенства права багатоаспектна категорія, то для Конституції України все більш-менш зрозуміло: «В Україні визнається і діє принцип верховенства права», – закріплює у частині першій статті 8 Основний Закон держави. Далі вважаємо дається продовження того, що ж собою являє даний принцип – Конституція України має найвищу юридичну силу, закони

та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції і повинні відповідати їй. Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується.

Тож, на нашу думку, викладена конституційна норма встановлює, що в основі принципу верховенства права у правовій системі України лежить верховенство Конституції (а, по суті, саме такий висновок можна зробити) – закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні їй відповідати (стаття 8), то відповідно сама Конституція України, у світлі її конституційних цінностей і принципів, надає перевагу правам і свободам людини, утвердження яких є головним обов'язком держави (стаття 3). При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод (стаття 22), а матеріальна чи моральна шкода, завдана фізичним або юридичним особам актами і діями, що визнані неконституційними, відшкодовується державою у встановленому законом порядку (стаття 152).

Окремо підкреслимо, що верховенство конституції не слід ототожнювати з принципом верховенства закону, тому що верховенство конституції потрібно розуміти крізь призму домінування її основоположних цінностей, зокрема прав людини. Виходячи з логічних міркувань, Конституцією України як Основним Законом держави, в кожному її положенні закріплено фундаментальну ідею пріоритету прав людини, що, таким чином, можемо тлумачити як втілення принципу верховенства права.

У жодному разі ми не говоримо про позитивістські погляди в запропонованій концепції розуміння верховенства права у форматі верховенства Конституції України, тому що основоположні конституційні права здебільшого втілюють ідею природних прав, і саме про це йде мова.

Для підтвердження такої аргументації наведемо твердження щодо співвідношення принципу верховенства права та Конституції України С. Шевчука: «Конституція містить не тільки позитивні (писані) принципи та норми, а й неписані принципи та цінності, які походять з природного права та органічно зв'язані з конституційним текстом. Це означає також, що Суд має юрисдикцію щодо визнання конституційних змін (конституційних поправок) неконституційними, якщо вони порушують або скасовують конституційні принципи та цінності» [9, с.185].

Враховуючи викладене вище, слід зазначити, що реалізація прав людини неможлива без гарантування механізму захисту у разі порушення таких прав. Тому в межах даної проблематики таким механізмом захисту прав людини, виходячи з компетенції Суду, є певні форми, за допомогою яких реалізовується повноваження захисту прав людини. Далі проаналізуємо зазначене більш детально.

1. Конституційне звернення як форма захисту прав людини в Суді.

Однією з форм захисту прав людини є конституційне звернення про необхідність офіційного тлумачення Конституції та законів України з метою забезпечення реалізації чи захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина, а також прав юридичної особи (стаття 42 Закону) [4].

Законом передбачено перелік суб'єктів права на конституційне звернення, зокрема, такими суб'єктами є громадяни України, іноземці, особи без громадянства та юридичні особи.

Слушно зауважує М. Савчин про те, що повноваження Суду щодо тлумачення Конституції та законів України є прямим засобом захисту прав і свобод людини, і в цьому полягає їх цінність. Разом із тим, такі повноваження обмежені диспозитивною правомочністю суб'єктів ініціювання судової процедури захисту. На думку вченого, Суд має тлумачити лише ті положення законів, які стосуються предмету конституційно-правового регулю-

вання. Інші положення належать до компетенції судів загальної юрисдикції, які відповідно до статей 8 і 124 Конституції України мають застосовувати її положення як норми прямої дії. За органом конституційної юрисдикції мають залишатися повноваження, згідно з якими він повинен тлумачити положення звичайних законів, коли в рамках такої процедури не порушуються питання конституційно-правового характеру, за особливих умов [10].

Підставою для надання офіційного тлумачення є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод (стаття 94 Закону) [4]. Це означає, що суб'єкт права на конституційне звернення має довести Суду необхідність у наданні офіційного тлумачення положень закону, зважаючи на те, що таким обґрунтуванням може бути неоднакове застосування норми закону, наприклад у рішеннях суду.

Можна зробити наступний висновок: суб'єкт права на конституційне звернення повинен найперше спробувати реалізувати право, яке передбачає закон, пройти як мінімум декілька судових інстанцій, використовуючи положення закону, і лише за таких умов настане можливість реалізувати право на конституційне звернення.

Хоча який сенс у такій формі захисту права людини, якщо офіційне тлумачення по суті вже не відновить порушеного права? Відповідь на поставлене риторичне запитання було знайдено у публікації В. Шишкіна.

Якщо громадянин з метою захисту свого вже порушеного конституційного (суб'єктивного) права звертається до Суду за офіційним тлумаченням положень закону і таке тлумачення буде позитивним для мети його звернення, то персонально для себе фактично не отримує позитивного результату, крім мо-

рального задоволення, оскільки рішення Суду, в якому дано офіційне тлумачення положень закону, не є підставою для перегляду рішення, яке постановив суд загальної юрисдикції у справі громадянина. В той же час, якщо таке звернення буде ініційоване з огляду на можливе в майбутньому порушення конституційного (суб'єктивного) права громадянина, то особа може у процесі розгляду її позову вимагати від суду загальної юрисдикції застосування закону в такий спосіб, як це визначив Суд [11, с.80].

Знову ж таки, потрібно не забувати, що для того, аби за конституційним зверненням було відкрите конституційне провадження, суб'єкту права недостатньо просто надати Суду рішення судів загальної юрисдикції, а підготувати відповідне обґрунтування необхідності у офіційному тлумаченні. Очевидно, що через відсутність такого обґрунтування Суд здебільшого відмовляє у відкритті конституційного провадження суб'єктові права на конституційне звернення. За увесь 2015 рік до Суду надійшло 421 конституційних звернень, а рішень було винесено за цей період лише 5 [12].

Інша проблема – доступ до конституційного правосуддя. «Застосування конституційної компетенції Судом дедалі частіше здійснюється шляхом розгляду справ у формі «письмового слухання», – наголошує А. Селіванов та ставить логічне запитання: – Як пояснити такий стан судочинства, коли правосуддя відбувається без участі сторін процесу, а стадія слухання справи по суті поставлених питань перед органом конституційної юрисдикції практично не реалізовується, і це відбувається за Регламентом Суду всупереч вимогам Конституції і закону? Твердження окремих суддів, що застосування конституційної компетенції відрізняється від загального судочинства тим, що здійснюється дослідження права, впливає не тільки на легальність, а й на легітимність прийнятих рішень та ухвал у «закритому режимі» [13, с.81–82].

Загалом, в контексті конституційно-правової реформи сьогодні обговорюється пи-

тання вилучення з повноважень Суду офіційне тлумачення законів України, віднісши його до повноважень Верховного Суду України шляхом створення повноцінного судового прецеденту в Україні, і залишити тільки офіційне тлумачення Конституції України [14, с.75].

2. Конституційне подання як форма захисту прав людини в Суді.

Другою ключовою формою захисту прав людини, аналізуючи повноваження Суду, слід вважати конституційне подання в якому порушується питання щодо визнання правового акта (його окремих положень) неконституційними; про визначення відповідності проекту закону про внесення змін до Конституції України вимогам статей 157 і 158 Конституції України; конституційності міжнародного договору (стаття 39 Закону) [4].

Конституцією України та Законом встановлено вичерпний перелік суб'єктів права на конституційне подання, до яких зокрема відноситься Президент України, не менш як сорок п'ять народних депутатів, Верховний Суд України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Верховна Рада Автономної Республіки Крим.

Власне такий підхід до визначення особливостей предмету конституційного подання можна охарактеризувати як втілення ідеї захисту прав людини Судом, адже відповідно до пункту 1 частини першої статті 92 Конституції України встановлено, що виключно законами визначаються права і свободи людини і громадянина, а частиною третьою статті 22 Основного Закону передбачено, що при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод. Суд як орган, що уповноважений здійснювати конституційний контроль, у цьому випадку також реалізовує функцію захисту прав людини.

Для аргументації окресленої тези можемо також навести правову позицію Суду, яка була викладена у Рішенні від 09.06.1998 року № 8-рп/98, зокрема вказано про те, що право визнавати правові акти або в окремих передба-

чених Конституцією України випадках законопроекти такими, що не відповідають Конституції, є виключною компетенцією Суду [15].

Правом звернення до Суду з конституційним поданням в межах виконання функції парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина наділено Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Наскільки ефективна така діяльність – відкрите питання.

З-поміж тисячі звернень громадян щодо захисту порушених прав до Омбудсмана лише одиниці завершуються підготовкою відповідного конституційного подання. До Суду надійшло 4 конституційних подання від Уповноваженого з прав людини за 2015 рік [12], в той час, як проблематика прав людини в Україні – очевидна.

Хоча захист порушених прав людини державними органами викликає сьогодні певні сумніви, адже порушення прав людини здебільшого відбувається безпосередньо за участі органів державної влади, що вказує на очевидну проблему недостатньої ефективності захисту державними інституціями, тобто захист порушених прав, як правило, результативно забезпечується зусиллями самої людини.

Отже, аналізуючи дві основні форми захисту прав людини Судом, які реалізуються шляхом конституційного звернення та конституційного подання, можна дійти висновку про те, що така проблематика ефективності захисту прав людини негативно відображається на питанні довіри громадян органу конституційної юрисдикції, адже за даними опитування Центру Разумкова¹ довіра занадто

¹ Дослідження проведене соціологічною службою Центру Разумкова з 6 по 12 березня 2015 року. Було опитано 2009 респондентів віком від 18 років у всіх регіонах України, за винятком Криму та окупованих територій Донецької та Луганської областей за вибіркою, що репрезентує доросле населення України за основними соціально-демографічними показниками. Вибірка опитування будувалася як багатоступенева, випадкова із квотним відбором респондентів на останньому етапі. Теоретична похибка вибірки (без врахування дизайнефекту) не перевищує 2,3 % з імовірністю 0,95.

низька (зокрема йдеться про 41,4 % опитаних, які «зовсім не довіряють» та 1 % – «цілком довіряють» Суду) [16].

Зважаючи на таку проблему, вирішального значення набуває розгляд інших форм захисту прав людини Судом. До слова, в юридичній літературі тривалий час дискутується питання запровадження інституту конституційної скарги, який має стати дієвою формою захисту.

3. Конституційна скарга як форма захисту прав людини Судом.

Автори монографії «Проблеми та перспективи запровадження індивідуальної конституційної скарги в Україні», аналізуючи практику зарубіжних країн, звертають увагу на те, що у тих країнах, де запроваджена конституційна скарга, а це – європейські держави (Австрія, Албанія, Андорра, Угорщина, Грузія, Іспанія, Словенія, Німеччина, Російська Федерація, Чехія, Хорватія, Швейцарія, Федеративна Республіка Югославія), країни Латинської Америки (Бразилія), Азії (Киргизстан, Монголія, Сирія, Тайвань, Корея), Африки (Бенін, Маврикій, Сенегал, Судан), даний інститут демонструє значну кількісну та якісну результативність [17, с.20].

В. Скомороха стверджує: «Неповнота реалізації прав людини традиційно пов'язується з відсутністю в Україні інституту конституційної скарги, внаслідок чого громадяни не можуть оскаржити конституційність законів України. Однак конституційна юрисдикція в Україні створена порівняно нещодавно і тільки нарощує необхідний потенціал. Розширення меж її повноважень буде сприяти законотворчості, прискоренню процесів демократизації в нашій державі, втіленню в життя досягнень цивілізації, загальноновизнаних правових принципів та цінностей, фундаментальних прав і свобод людини і громадянина» [18, с.488].

Також варто навести думку А. Селіванова та П. Євграфова, які зазначають, що «без конституційної скарги доступ громадян до конституційного правосуддя здається малоефективним, а конкуруючий характер досягнення

правової справедливості з іншими суб'єктами права практично відсутній» [19, с.83–84].

За всієї різноманітності визначень конституційної скарги, що пропонуються в сучасних дослідженнях, М. Гультай дає наступну дефініцію: «Сутність конституційної скарги полягає у визнанні за фізичними і юридичними особами приватного права звертатися до органів конституційного судочинства із письмовою заявою про перевірку конституційності законів та інших юридичних актів, які скасовують чи обмежують конституційні права і свободи» [20, с.186].

Таким чином, слід наголосити на вагомості оволодіння та усвідомлення громадянами правових позицій Суду в сфері прав і свобод, оскільки це значно посилить аргументованість їх скарги, виокремить ті випадки, де без використання конституційного судочинства для вирішення справи по суті не обійтись, а отже, зробить у майбутньому інститут конституційної скарги більш ефективним [1, с.118].

Дискусія щодо втілення інституту конституційної скарги в Україні відтепер має і практичний зміст, адже у Пропозиціях Робочої групи з питань правосуддя Конституційної Комісії щодо внесення змін до Конституції України в частині правосуддя йдеться про запровадження такої форми звернення до Суду. Зокрема, частиною четвертою статті 55 Конституції України пропонується норма такого змісту: «Кожному гарантується право звернутись з конституційною скаргою до Суду з підстав, передбачених цією Конституцією, та у порядку, визначеному законом». Саму модель конституційної скарги визначено статтею 151-1 таким чином, що особа, яка вважає, що застосований при ухваленні остаточного судового рішення в її справі закон України суперечить Конституції України, подання такої скарги можливо за умови вичерпання усіх національних засобів юридичного захисту [21].

Варто звернути увагу на те, що уточнене у нормі застереження «після вичерпання всіх національних засобів правового захисту» було рекомендацією Венеціанської комісії, яка

загалом схвально охарактеризувала напрацювання Конституційної Комісії в частині правосуддя [22].

Наголошуємо, що це лише перші спроби запровадження конституційної скарги. Детальна регламентація визначатиметься окремо. Вбачаємо, що для цього мають бути щонайменше внесені зміни до Закону, а також згодом практика Суду з розгляду першої конституційної скарги покаже усі проблемні та ефективні сторони. Тому порівнювати запропоновані норми з нормами конституцій інших держав, посилаючись на їхній досвід на наш погляд дещо завчасно.

Точно зрозуміло, що такі новели виступають рішучим кроком у контексті конституційно-правової реформи, пов'язаної із захистом прав і свобод людини і громадянина органом конституційної юрисдикції. Найголовніше усвідомлювати при цьому, що пріоритетом діяльності Суду виступає гарантування верховенства Конституції України, що у першу чергу означає – захист прав людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституційна юрисдикція : підручник / Ю. Г. Барабаш, І. І. Дахова, О. П. Євсєєв та ін. ; за ред. Ю. Г. Барабаша та А. О. Селіванова. – Х. : Право, 2012. – 168 с.
2. Кельзен Г. Про сутність і цінність демократії / Ганс Кельзен ; з нім. пер. Олександр Мокровольський. – Харків : ВНТЛ-Класика, 2013. – 139 с.
3. Бориславська О. Роль органу конституційної юрисдикції у формуванні в Україні системи конституціоналізму європейського зразка: до постановки проблеми / О. Бориславська // Вісник Конституційного Суду України. – 2014. – № 3. – С. 62–71.
4. Закон України «Про Конституційний Суд України» : від 16.10.1996 р., № 422/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/422/96-вр>.
5. Конституція України : науково-практичний коментар / редкол.: В. Я. Тацій (голова

редкол.), О. В. Петришин (відп. секретар), Ю. Г. Барабаш та ін. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2011. – 1128 с.

6. Погорілко В. Ф. Вибрані праці. До 75-річчя від дня народження / Погорілко В. Ф. ; відп. ред. академік НАН України Ю. С. Шемшученко. – К. : Вид-во «Юридична думка», 2013. – 436 с.

7. Оніщук М. Верховенство Конституції України як засадничий принцип правової держави / М. Оніщук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/2190>.

8. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) : від 02.11.2004 р., № 15-рп/2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04>.

9. Шевчук С. Принцип верховенства права та найвища юридична сила Конституції України / С. Шевчук // Право України. – 2011. – № 5. – С. 175–185.

10. Савчин М. Конституційний Суд України у механізмі гарантування прав і свобод людини / Савчин М. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uapravo.com/hro/text.php?lan=rus&id=1678&id_book=0&id_parent=0&id_vid_res=2.

11. Шишкін В. Роль індивідуальної ініціативи щодо тлумачення положень законів України у забезпеченні загального інтересу / В. Шишкін // Вісник Конституційного Суду України. – 2014. – № 5. – С. 79–82.

12. Конституційний Суд України у цифрах за період 01.01.2015 по 31.12.2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/uk/publish/article/298226>.

13. Селіванов А. О. Конституційні проблеми в сучасній теорії права. Доктрина стабільності та охорони Конституції України в контексті її модернізації та ефективного

конституційного правосуддя / А. О. Селіванов. – К. : Логос, 2012. – 152 с.

14. Огляд круглого столу «Науково-доктринальне забезпечення розвитку конституційної юстиції в Україні» (м. Київ, 19 червня 2015 року) // Вісник Конституційного Суду України. – 2015. – № 4. – С. 74–91.

15. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 158 та статті 159 Конституції України (справа щодо внесення змін до Конституції України) : від 09.06.1998 р., № 8-рп/98 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-98>.

16. Зараз я називатиму окремі соціальні інституції. Якою мірою Ви їм довіряєте? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uceps.org/ukr/poll.php?poll_id=1030

17. Проблеми та перспективи запровадження індивідуальної конституційної скарги в Україні : монографія / О. В. Петришин, Ю. Г. Барабаш, С. Г. Серьогіна, І. І. Бодрова. – К. : Атіка-Н, 2010. – 108 с.

18. Скомороха В. Є. Конституційна юрисдикція в Україні: проблеми теорії, методології і практики : монографія / В. Є. Скомороха. – К. : МП Леся, 2007. – 716 с.

19. Селіванов А. Конституційна скарга громадян в реаліях сучасності / А. Селіванов, П. Євграфов // Право України. – 2003. – № 4. – С. 80–85.

20. Гультай М. Функціональні характеристики інституту конституційної скарги та модель його впровадження в Україні / М. Гультай // Вісник Конституційного Суду України. – 2011. – № 4–5. – С. 185–193.

21. Пропозиції Робочої групи з питань правосуддя щодо внесення змін до Конституції України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://constitution.gov.ua/work/item/id/17>.

22. Висновок Венеціанської комісії щодо змін до Конституції в частині правосуддя, запропонованих Конституційною комісією / прийнято Венеціанською комісією на 104-му

Пленарному засіданні (м. Венеція, 23–24 жовтня 2015 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://constitution.gov.ua/news/item/id/1061>.

Матат А. В. Верховенство Конституції та захист прав людини як пріоритет діяльності Конституційного Суду України / А. В. Матат // Форум права. – 2016. – № 1. – С. 186–194 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_1_32.pdf

Досліджено функціонування Конституційного Суду України та розкрито зміст форм звернення до органу конституційної юрисдикції в контексті захисту прав людини. Запропоновано підхід до співвідношення принципу верховенства права та верховенства Конституції, а також розглянуто загальні тенденції конституційно-правової реформи в Україні.

Матат А.В. Верховенство Конституции и защита прав человека как приоритет деятельности Конституционного Суда Украины

Исследовано функціонування Конституційного Суду України та розкрито зміст форм звернення до органу конституційної юрисдикції в контексті захисту прав людини. Предложено підхід до співвідношення принципу верховенства права та верховенства Конституції, а також розглянуто загальні тенденції конституційно-правової реформи в Україні.

Matat A.V. The Supremacy of the Constitution and Human Rights Protection as Priorities of the Activities Constitutional Court of Ukraine

The functioning of the Constitutional Court of Ukraine is examined and the essence of the forms of appeal to the body of constitutional jurisdiction in the context of human rights protection is revealed in the article. The approach to the correlation of the principle of the rule of law and supremacy of the Constitution was suggested and general trends of constitutional and legal reform in Ukraine were considered.

Форум права